

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

ПІШУН СЕРГІЙ ГРИГОРОВИЧ

УДК 379.82

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОГО КЛУБУ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському філіалі Національного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент
Чернишова Ганна Федорівна, завідувача кафедрою соціально-гуманітарних дисциплін Сумської філії Національного університету внутрішніх справ.

Офіційні опоненти - доктор педагогічних наук,
професор **Тюріна Валентина Олександрівна**,
професор кафедри соціології Національного університету внутрішніх справ м. Харків;

- кандидат педагогічних наук
Шоробура Інна Михайлівна, завідувача кафедрою педагогіки і психології Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту.

Провідна установа: Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, кафедра педагогіки, Міністерство освіти і науки України, м. Полтава.

Захист відбудеться 24 травня 2005 р. о 14-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.454.01. в Інституті проблем виховання АПН України за адресою: 04060 м. Київ, вул. М. Берлінського, 9

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту проблем виховання АПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9).

Автореферат розісланий « ____ » _____ 2005 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.П. Пустовіт

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність роботи. Важливе місце в житті сучасної молоді займає сфера вільного часу. Він є одним з важливих засобів формування особистості молоді людини, оскільки в його умовах найбільш сприятливо проходять рекреаційно-відтворюючі процеси, які знімають інтенсивні фізичні, інтелектуальні, психічні навантаження.

Протягом тривалого часу діяльність соціальних інститутів дозвілля в нашій державі була політизованою та заорганізованою. В зв'язку з цим не витримує критики діяльність самих масових закладів дозвілля – клубів.

Клуб нового типу – якісно інше громадське формування, вільне від політичних нашарувань, формалізму, жорсткої регламентації внутрішнього життя. Цей заклад повинен сприяти задоволенню зростаючого інтересу молоді до своєї історії, культурно-мистецьких витоків, побутових традицій.

Розглянуті аспекти дають основу для більш глибокого аналізу дозвілля студентів, як важливої сфери їх життєдіяльності.

Актуальність проблеми дослідження полягає в необхідності використання виховного потенціалу всіх сфер життєдіяльності особистості, включаючи сферу вільного часу. Це потребує цілковитої перебудови форм суспільної організації дозвілля, які склалися, визнання їх предметом постійної турботи не тільки студентських клубів вищих навчальних закладів, а й суспільства в цілому. В цій соціально-культурній ситуації підвищується роль культурно-освітньої роботи як педагогіки вільного часу.

Перше комплексне дослідження проблем української молоді здійснене колективом соціологів Інституту соціології АН України тільки в 1987 році під загальною назвою “Соціальний портрет молоді Української РСР” Разом з колективом існуючого тоді Науково-дослідного центру молодіжних проблем ЦК ЛКСМУ.

З 1991 р. проблеми молоді та молодіжного дозвілля в Україні активно досліджують І. Бекешкіна, Л. Виговський, М. Головатий, Е. Головаха, В. Оссовський, В. Перебенесюк, Н. Прозур, Л. Яковенко. Саме завдяки працям цих вчених-соціологів, а також російських учених С. Іконнікової, В. Патрушева, В. Тріодіна, Р. Шпакової та ін. у звичний науковий обіг увійшли поняття “неробочий час”, “вільний час”, “суспільно-необхідний вільний час”.

Стильові та структурні особливості вільного часу знайшли відображення в дослідженнях Ф. Виданова, В. Дімова, І. Євтеєвої, Л. Когана, В. Пічі, А. Щавель.

Над проблемами функціонування молодіжної субкультури і культурної соціалізації молоді працюють такі вчені як І. Андрєєва, Н. Голубкова, Н. Литовська, Л. Швидка.

Ретельно проаналізовані соціологічні дослідження духовних потреб молоді в сфері дозвілля як у працях українських вчених І. Беха, І. Зязюна, Г. Сагач, І. Степаненко, П. Щербань, Ж. Юзвак, так і російських Н. Вересова, Б. Грушина, Б. Трегубова, В.С. Цукермана, та ін.

Важливе значення у вивченні проблем молодіжного дозвілля мають філософсько-соціологічні дослідження вільного часу і культури дозвілля, які знайшли відображення в працях українських вчених І. Бекешкіної, А. Воловика,

В. Перебенесюка, А. Решетніченко, Л. Швидкої, а також російських - М. Бердяєва, І. Бестужева-Лада, Є. Рижика, Є. Соколова, Б. Трегубова.

Проведене експериментальне дослідження дає підстави для висновку про недостатній рівень розвитку культури дозвілля сучасного студентства. Процес формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів потребує теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки.

Враховуючи актуальність проблеми, її недостатню розробленість в теорії і практиці роботи вищих навчальних закладів, протиріччя між потенційними можливостями клубів у формуванні культури дозвілля студентів і станом виховної практики, відсутністю методики виховання цієї характеристики особистості, було визначено тему дисертаційного дослідження: „**Формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження входить до плану наукової роботи кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Сумської філії НУВС та є складовою кафедральної теми „Сучасні проблеми соціалізації особистості студентів вищих навчальних закладів”. Тема дисертації затверджена вченою Радою Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка протокол № 8 від 27 квітня 2001 року та Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні протокол № 6 від 19 червня 2001 р.

Об'єкт дослідження – виховний процес в умовах діяльності студентського клубу.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування культури дозвілля студентів у клубному об'єднанні.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів.

Гіпотеза дослідження: клубна діяльність може стати ефективним засобом формування культури дозвілля та самореалізації студента, якщо:

- зміст цієї діяльності сприятиме розвитку комунікативних здібностей студентів у спілкуванні з різноманітним навколишнім соціокультурним середовищем;

- будуть створені необхідні організаційно-педагогічні умови учасникам клубу для виявлення себе як суб'єктів за допомогою актуалізації творчих здібностей, а також для перенесення їх в інші сфери життя;

- мотивація участі студентів у культурно-дозвільній діяльності буде на достатньо високому рівні, а мотиваційна спрямованість їх творчої діяльності буде спрямовуватися на задоволення художніх інтересів;

- будуть враховані рівень вихованості та розвитку, особливості сучасного студентства при плануванні заходів з формування культури дозвілля.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження визначені наступні **завдання**:

- з'ясувати стан розробленості проблеми у наукових дослідженнях;

- виявити сутність, структуру і функції студентського клубу в виховній системі вищого навчального закладу;

- визначити особливості педагогічного процесу в студентських клубах вищих навчальних закладів;

- дослідити організаційно-педагогічні умови та можливості студентського клубу для успішного формування культури дозвілля студентів;

- розробити та експериментально перевірити модель формування культури дозвілля студентської молоді.

Методологічною основою дослідження є філософські та психологічні ідеї, що розкривають діалектичний зв'язок явищ об'єктивної та суб'єктивної дійсності; філософські і культурологічні ідеї взаємозв'язку культури і освіти; принцип вивчення їх у розвитку та перспективі на основі єдності загального, особливого, індивідуального; засади детермінації становлення, розвитку і функціонування особистості; педагогічна концепція підходу до активного аналізу діяльності людини і її функцій; концепція особистісно-орієнтованого виховання.

Теоретичною основою дослідження є концепції й ідеї особистісно-діяльнісного і системного підходу до аналізу педагогічних явищ і процесів (Б. Ананьєв, Г. Андрєєва, Л. Божович, С. Рубінштейн), фундаментальні положення вітчизняної психологічної науки (Л.Виготський, Г.Костюк, О.Леонт'єв) наукові праці з проблем становлення особистості (І. Бех, М. Головатий, О. Кононко, В. Магун, І. Степаненко, О. Сухомлинська), праці з різних аспектів позанавчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів (Л. Виговський, А. Воловик, О. Миронюк, В. Піча, Н. Прозур, Е. Соколов, В. Тріюдін, А. Щавель, Ж. Юзвак)

Методи дослідження. Для розв'язання теоретичного аспекту дослідження застосовувалися такі методи як аналіз, синтез, порівняння, систематизація та моделювання. Теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури дав змогу визначити основні положення, що склали науково-теоретичну основу дослідження. Для емпіричного дослідження ви-

користувалося анкетування студентів, бесіди з студентами, викладачами та працівниками клубів вищих навчальних закладів, педагогічні спостереження, тестування, які дозволили з'ясувати стан досліджуваної проблеми. У процесі педагогічного експерименту було перевірено ефективність педагогічних умов формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу.

База дослідження: дослідно-експериментальна робота здійснювалась у Українській академії банківської справи, Сумському державному педагогічному університеті ім. А.С.Макаренка, Сумській філії Міжрегіональної академії управління персоналом, Сумській філії Національного університету внутрішніх справ.

Дослідження проводилось у три етапи.

На першому етапі (1999-2000 рр.) здійснювався теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження. Розроблено загальні підходи до вирішення проблеми, програму і методику дослідження, розроблено понятійний апарат, сформульовано робочу гіпотезу.

На другому етапі (2001-2002 рр.) проводилася дослідно-експериментальна робота, у ході якої уточнено гіпотезу та підтверджено актуальність дослідження. Здійснення вивчення стану проблеми у педагогічній практиці, аналіз і узагальнення змісту, форм і методів формування культури дозвілля студентів, визначення організаційно-педагогічних умов формування культури дозвілля студентів в умовах роботи студентського клубу. Проведено констатуючий етап педагогічного експерименту, спроектовано основні складові структурної моделі формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах діяльності студентського клубу.

На третьому етапі (2003-2005 рр.) здійснювалася експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов, змісту, форм та методів формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу та впровадження їх у педагогічну практику, узагальнювалися та систематизувалися результати експерименту, формулювалися висновки дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дослідження:

- вперше розкрита сутність і функції студентського клубу творчої молоді як активного засобу формування культури дозвілля студентів вищого навчального закладу;
- визначені і науково обґрунтовані організаційно-педагогічні умови, які забезпечують ефективне формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів;
- удосконалені рівні розвитку компонентів культурно-дозвільної діяльності молоді (мотивація, цілепокладання, практичні дії дозвільної діяльності, дії контролю, дії оцінки);
- отримав подальший розвиток процес клубного виховання за допомогою створеної моделі формування культури дозвілля студентів.

Теоретична значущість дослідження полягає в обґрунтуванні наукових положень, висновків щодо формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу; з'ясовано доцільність педагогічних умов ефективного функціонування студентського клубу, формування мотивів творчої діяльності студентів вищих навчальних закладів.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його положень, висновків та рекомендацій у виховному процесі студентських клубів вищих навчальних закладів. Отримані у ході дослідження результати покладені в основу розробленого курсу „Культура молодіжного дозвілля” для студентів Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка та Сумської філії Національного університету внутрішніх справ, який сприяв підвищенню культури дозвілля студентів цих вищих навчальних закладів. Запропонована структурна модель формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах діяльності студентського клубу може бути використана педагогічними працівниками як вищих так і середніх навчальних закладів. За допомогою вичленених критеріїв педагоги можуть об'єктивно оцінити рівень сформованості культури дозвілля студентів.

На захист виносяться:

1. Теоретично обґрунтовані і експериментально апробовані організаційно-педагогічні умови формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах діяльності студентського клубу.
2. Методика процесу формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах діяльності студентського клубу.
3. Структурна модель діяльності студентського клубу, здатна забезпечити ефективність формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів.

Обґрунтованість і достовірність представлених результатів забезпечується теоретичним обґрунтуванням вихідних позицій, комплексним використанням теоретичних та емпіричних методів дослідження, адекватних предмету, об'єкту, меті та завданням; кількісним та якісним аналізом одержаних даних; експериментальною апробацією теоретичних положень і методичних розробок, позитивними результатами їх впровадження у практику роботи студентських клубів вищих навчальних закладів.

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалися в ході обговорення дисертації на засіданнях кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка, кафедри гуманітарних дисциплін Української академії банківської справи, на вечірній раді Сумської філії Національного університету внутрішніх справ. Результати дослідження доповідалися на щорічних Всеукраїнських науково-практичних конференціях Інституту проблем виховання АПН України: „Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості” (2001), „Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді” (2002, 2003, 2004); на Міжнародній науково-методичній конференції „Актуальні питання удосконалення підготовки

конкурентноспроможних спеціалістів в нових соціально-економічних умовах” (м. Севастополь, 2002 р.); на Міжнародній конференції „Менеджмент організацій і управління людськими ресурсами” в рамках програми Європейської комісії (м. Ялта, 2005 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 9 наукових праць, з яких усі одноосібні, надруковані у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертації відповідає методології наукового дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (212 найменувань), 6 додатків. Зміст роботи викладений на 197 сторінках з них 180 сторінок основного тексту. Дисертація містить 23 таблиці, 29 рисунків, 7 формул.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтована актуальність обраної теми дослідження, визначені об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, завдання та база дослідження, методологічна основа. Розкривається наукова новизна, теоретична та практична значущість її результатів, сформульовані основні положення, які виносяться на захист. Ключовим є твердження, що студентський клуб є одним з активних засобів формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів, забезпечує зрілій особистості розвиток, стимулює її потребу в творчому підході до будь-якої сфери діяльності.

У **першому розділі** „Теоретико-методологічні основи формування культури дозвілля” розглядаються філософські аспекти зазначеної проблеми та поданий її аналіз в науково-педагогічній та психологічній літературі.

В основі поняття „дозвілля” лежить поняття „вільний час”. Нами відзначено, що в умовах диференційного розподілу праці й розвитку дозвільної сфери зникає розмежування на тих, котрі працюють і не працюють, формується прошарок населення, яке одночасно працює і відпочиває. Чим більше економіка залежить від розподілу - тобто все більше збільшується споживання товарів і послуг - тим більш складним стає розподіл робочого і відповідно вільного часу. Дозвілля стає масовим. Саме вільний час є простором зближення інтересів різних соціальних груп у сучасному суспільстві. І не тільки інтересів - йде зближення форм використання вільного часу між народами, що особливо яскраво проявляється в туризмі і через засоби масових комунікацій - телевізійні мости, міжнародні конкурси і телеаукціони, спорт, які збирають біля екранів телевізорів багатомільйонні аудиторії людей.

Як одна з головних тенденцій нами виділена і проаналізована комерціалізація дозвілля. Під цим терміном мається на увазі процес розвитку дозвільного життя, головною ознакою якого стають товарно-грошові відносини.

Тобто ринкове суспільство насправді зацікавлене не стільки в розвитку людини, скільки в максимальній реалізації товарів і послуг за максимальну ціну. І тільки в останню чергу самореалі-

зація особистості у вільний час цікавить суспільство як можливість отримати працівника більш високого професіоналізму, здатного виробити максимальну кількість товарів і послуг.

“Індустрія культури” – поняття загальне, воно обплутує особистість як на свідомому, так і на підсвідомому рівні. Ця культура експлуатує дозвілля особистості, її контроль найбільш посилений там, де дозвілля зводиться до торгівлі. З цієї причини мета індустрії культури – перетворення діяльності дозвілля на товар. Уся практика і напрямки її підпорядковані висотуванню прибутків. Категоричний імператив індустрії культури не має нічого спільного зі свободою.

Регулювання дозвілля – потреба будь-якого соціуму, а, значить, – загальнолюдська потреба. Вона займає одне з головних місць в теорії дозвілля і має неперехідну цінність. Будь-яка теорія, яка стосувалася вільного часу, не випускала з поля зору і керування та регулювання. Досліджувалися механізми суспільного впливу на час, його організацію, у деяких працях в загальному вигляді поставала необхідність планування і розробки нормативів вільного часу. Йдеться не тільки про праці вітчизняних та російських соціологів (В.О.Артемов, А.В. Грибакін, Н.А. Лиговська, В.Д. Патрушев, В.М. Піча, Л.І.Швидка), а й деяких західних дослідників (Т. Адорно, Н. Андерсон, Ж. Дюмазедьє, Н. Еліас, М. Хоркхаймер).

Розглядаючи природу дозвілля, не можна не пов’язувати його з такими характеристиками, як добровільний вибір, гнучкість, спонтанність, самовизначеність і т.д. У дозвіллі, окрім усіх обмежень вільної волі, індивіди можуть відчувати, що вони мають певний вибір у якихось певних межах.

Дослідники визначили інститути і фактори, які регулюють вільний час. До них належать: матеріальні (мережа закладів дозвілля - стадіони, кінотеатри, театри, концертні зали, а також доходи населення), організаційні (мережа закладів, покликаних обслуговувати дозвілля, методи роботи) та особисті (рівень освіти і культури, навички, ціннісні орієнтації, установки і т. ін.). Єдність цих факторів і складає систему контролю та регулювання вільного часу.

В міру того, як індивідуальний фонд вільного часу збільшується, відчувається настійна потреба в науково обґрунтованій, осмисленій організації дозвілля.

Науковці А.Г. Єфтєєва і Е.В. Соколов порушують проблему раціоналізації діяльності на дозвіллі. Під цим вони розуміють максимальне використання ресурсів організму, психіки відповідно до природних ритмів життєдіяльності.

О. Кронік, досліджуючи психологічні умови оптимального сполучення форм занять на дозвіллі, акцентує увагу на мірі напруженості переживання часу, що властива тій чи іншій людині.

В нашому дослідженні ми враховували значний внесок в теорію і практику організації дозвілля різних категорій населення в країнах Західної Європи, США, Канади (А. Андерсен, М. Грін, А. Маслоу, С. Паркер, З. Фрейд та ін.). Більшість з них вважає дозвілля досить важ-

ливим компонентом духовного життя людини, а французький соціолог Ж. Дюмазедьє взагалі вважає сучасну цивілізацію цивілізацією дозвілля.

Однак вільний час не можна уявляти вузько, лише як “дозвілля” чи “відпочинок”, він не є нічим не зайнятим часом. За змістом – це найбагатший час, заповнений, як правило, суспільно-корисною діяльністю, спрямованою на духовний та моральний розвиток особистості, формування її трудової і соціальної активності, самовиховання та саморозвиток, фізичне вдосконалення.

У другому розділі „Молодь як об'єкт та суб'єкт культурно-дозвільної діяльності” дається характеристика специфіки дозвілля молоді, проаналізовані мотиви участі студентів в культурно-дозвільній діяльності, а також розглянуті деякі аспекти особливостей активності молоді та її субкультури в сфері дозвілля.

Дозвілля є сприятливим ґрунтом для випробування юнацтвом своїх творчих потреб і можливостей. В процесі дозвілля набагато простіше формувати поважне ставлення до себе, навіть особисті недоліки краще долаються завдяки дозвільній активності.

Студенти – мобільна група, яка відрізняється за соціальним і національним складом, віком і в той же час має специфічні особливості. Ці особливості пов'язані з формуванням у молодих людей в процесі спільної навчальної діяльності і спілкування специфічного тимчасового студентського статусу.

Дозвілля молоді – це зона активного спілкування, характерною рисою якого за останнє десятиріччя стало яскраво виявлене прагнення молодих людей до психологічного комфорту в спілкуванні, бажання набути певних навичок спілкування з людьми різного соціально-психологічного плану.

Процес адаптації студентів - першокурсників у новій вузівській ритміці характеризується високою подійністю і щільністю суб'єктивного переживання. Період ейфорії, пов'язаний з набуттям нового статусу, досить часто орієнтує студента на відповідність певному рівню маскулинності (тобто с тану “справжнього чоловіка”). Звідси пріоритетного значення набувають оздоровчо-спортивні заняття. Відповідно до нашого дослідження 47,9% юнаків та дівчат регулярно чи досить часто займаються спортом. Невідповідність рівню маскулинності може призвести до “виклику” у вигляді куріння, вживання алкоголю, наркотиків і т. ін., аби дотягтися до соціально-культурного нормативу “дорослого”.

В цей період важливо допомогти молодим людям розібратися з сумнівами і проблемами, в розвитку їх потенційності, в пошуку засобів самореалізації і на цій основі –

формування позитивної і адекватної “Я-концепції” в навчально-професійній і особистісній сферах.

На нашу думку, позанавчальна діяльність у клубах за інтересами, в гуртках самодіяльності, в інших видах творчості дають можливість студенту реалізувати себе не уявно, а реально, оскільки передбачає в рамках цієї діяльності певні завдання, вирішуючи, як молоді люди активізують творчий пошук, стимулюють самостійність і взагалі підвищують свою майстерність в тому чи іншому виді дозвільного заняття.

Для дослідження проблеми формування культури дозвілля надзвичайно важливою є мотиваційна і творча діяльність молоді.

Щоб мотивувати свою діяльність, особистість повинна визначити предмет своєї потреби або уявити його у вигляді якогось суб'єктивного образу, мети, котрі необхідно задовольнити.

Саме таку роль виконує потреба культурної діяльності особистості, яка виступає як збудник культурологічного мотиву.

В основі суспільно значущих мотивів лежать види діяльності, які забезпечують самовдосконалення людини. Слід мати на увазі, що провідним початком кожного конкретного мотиву участі молоді в творчій діяльності є прагнення повніше реалізувати себе. До основних мотивів участі в культурно-дозвільній діяльності ми віднесли: мотиви, переважно пов'язані з художніми інтересами (інтерес до конкретного виду мистецтва, прагнення стати професіоналом у цій галузі); мотиви, пов'язані з прагненням до самореалізації в конкретній творчій діяльності (прагнення на практиці проявити свої здібності); мотиви, переважно пов'язані з рекреаційною спрямованістю (прагнення відпочити після напруженої праці, навчання, змістовно і цікаво провести вільний час); мотиви, переважно пов'язані з реалізацією комунікативних інтересів (прагнення духовно збагатитися від спілкування з цікавими людьми); мотиви, переважно пов'язані з предметно-споглядацькою спрямованістю (прагнення спостерігати певні твори мистецтва); престижні мотиви (прагнення досягти визнання, успіху); мотиви, пов'язані з прагненням людини перенести елементи творчості в сферу дозвілля; мотиви, пов'язані з прагненням бути схожим на інших (мода, наслідування).

Головними мотивами участі молоді в самодіяльній творчості є мотиви, пов'язані з художніми інтересами. Близько 39% опитаних нами учасників художньої творчості вказали саме на цю групу мотивів. Треба відзначити, що з учасників творчої діяльності з мотиваційною спрямованістю на художні інтереси лише 23,7% цілком задоволені змістом і результатами художньої творчої діяльності, решта задоволені або частково, або взагалі незадоволені.

Таким чином, молоді учасники творчої діяльності з мотиваційною спрямованістю на задоволення художніх інтересів переважно орієнтуються: на повну і глибоку самореалізацію свого потенціалу творчої діяльності; на професійний діалог з керівником, який може не тільки діагностувати творчі здібності молоді людини, а й розвивати, поглиблювати ці художні здібності, критично оцінювати результати творчої діяльності; на змістовний і різнобічний репертуар, який

дозволяє повніше задовольнити творчі інтереси; на творчу доброзичливу атмосферу в гуртку художньої творчості; на дискусійні форми спілкування в колективі з проблем мистецтва.

Отже, можна констатувати, що сутністю молодіжного і зокрема студентського дозвілля є цілеспрямована творча поведінка молодої людини у вільному для вибору занять і ступені активності художньо-організаційному та просторово-часовому середовищі, детермінованому внутрішніми потребами, мотивами, установками, зовнішніми факторами, які породжують відповідну діяльність.

У третьому розділі „Експериментальне дослідження процесу формування культури дозвілля в умовах діяльності студентського клубу” подані результати, отримані нами в процесі дослідження.

Методику організації цієї роботи ми опрацьовували, виходячи зі створеної та прийнятої в Українській академії банківської справи концепції виховної роботи. В ній зазначено, що реалізація виховних завдань відбувається через широкий спектр засобів виховної роботи, які застосовуються для професійного, соціального і культурного розвитку суб’єктів виховної системи. В цій концепції наведені різні засоби роботи, які класифікуються за основними галузями життєдіяльності суб’єктів цієї системи, одним з яких і є клуб.

Наші спостереження свідчать, що найбільш поширеними засобами роботи зі студентською молоддю є: клубна робота, спортивно-масовий туризм, громадські та студентські організації, центри соціальної та психологічної підтримки та адаптації, культурно-дозвільна діяльність, участь у різних формах підприємництва, благодійній діяльності (волонтерські групи).

У процесі нашого дослідження ми дійшли висновку: саме клубні форми роботи є найбільш ефективними в плані визначеної нами проблеми – формування дозвільної культури студентів.

Клуб дає можливість забезпечення дозвілля як засобу розваги і розрядки індивідуального і групового напруження; рекреації як засобу поповнення психофізичних сил, відновлення творчого потенціалу; компенсації як засобу залучення до особистісно-значущих культурних цінностей; соціалізації як засобу залучення до неформальних громадських процесів і структур; самоактуалізації як засобу втілення індивідуальних творчих інтересів, а також саморозвитку і самореалізації особистого зростання в культурно-значущих сферах життєдіяльності суспільства.

Можна вирізнити такі форми, які здійснюються клубом: соціально-адаптивну (надання психолого-педагогічної допомоги в засвоєнні позитивного досвіду в самовизначенні); особистісно-утворюючу (врахування індивідуальних інтересів і здібностей студентів через включення в певну діяльність, що дозволяє самореалізуватися); домінування інтересів студентів (мається на увазі добровільне відвідування клубу). Цей принцип полягає в тому, що розвиток особистості студента відбувається ефективно тільки тоді, коли він сам, з урахуванням своїх інтересів і можливостей, обере собі студію або гурток до душі. Ігнорування цього принципу веде до зниження

творчої активності, а іноді й до втрати цих інтересів); самореалізацію особистості студента в колективі (організація спільної творчої діяльності і співробітництва в групах студентів об'єднаних за інтересами).

Клубна діяльність в Українській академії банківської справи розвивається за законами, принципами, теоретично обґрунтованими і апробованими на практиці: загальності й доступності; самодіяльності; диференційованому підході; систематичності й цілеспрямованості; спадкоємності; зацікавленості; вільному виборі діяльності.

Таким чином, клуб – педагогічно організоване добровільне дозвільне об'єднання студентів, міжособистісні стосунки яких визначені суспільно-цінним і особистісно-значущим змістом колективної дозвільної діяльності.

Базою дослідження зазначеної проблеми стала Українська академія банківської справи та виховна робота, яка в ній здійснюється, а також філія Національного університету внутрішніх справ в м. Суми, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Сумська філія Міжрегіональної академії управління персоналом.

Усього в експерименті брали участь 194 студента (96 – експериментальна група і 98 – контрольна). Базовими експериментальними майданчиками обрані Українська академія банківської справи, Філія Національного університету внутрішніх справ в м. Суми, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Міжрегіональна академія управління персоналом.

Основними методами отримання вихідних даних були: аналіз продуктів діяльності студентів, опитування викладачів і студентів, анкетування, спостереження за використанням методів, прийомів і засобів художньо-творчої і дозвільної діяльності в процесі роботи клубу; формуючий експеримент.

Під час експерименту оцінювався рівень сформованості дозвільної культури студентів вузу, при цьому він розглядався нами в трьох рівнях: репродуктивному (низькому), інтерпретуючому (середньому), продуктивному (високому).

Основна увага приділялася якісним характеристикам досліджуваного явища. Для оцінки досягнутого рівня оволодіння студентами культурно-дозвільною діяльністю, а також їх особистісних якісних змін нами були введені параметри, які дали можливість простежити динаміку змін у контрольних і експериментальних групах. До них відносимо мотивацію культурно-дозвільної та художньо-творчої діяльності;

цілепокладання; практичні дії дозвільної діяльності; дії контролю; дії оцінки; естетичне сприйняття дійсності; творчі здібності.

Таким чином, показниками критерію ефективності є сформованість мотиваційного, операційного й особистісного компонентів культурно-дозвільної діяльності.

Крім вищевикладеної програми діагностики рівня розвитку художньо-творчої діяльності студентів і визначення ефективності експериментальної роботи, ми як узагальнений показник, використовували індекс задоволеності (незадоволеності) культурно-дозвільною діяльністю.

Таблиця № 1

Ступінь задоволеності якістю організації процесу розвитку культурно-дозвільної діяльності (констатуючий етап)

Ступінь задоволеності	Студенти	
	Кількість	%
Задоволені цілком	20	20,8
Швидше задоволені, ніж не задоволені	18	18,6
Не знаю	9	9,4
Швидше не задоволені, ніж задоволені	28	29,2
Не задоволені	21	22

Аналіз ступеня задоволеності студентів якістю організації процесу формування культурно-дозвільної діяльності показує, що вони ще замолоду усвідомлюють свій недостатній рівень підготовленості до досліджуваної діяльності й одночасно відчують потребу в оволодінні досвідом цієї діяльності для особистісного і професійного удосконалення. Однак дана потреба слабо задоволена існуючою системою розвитку культурно-дозвільної діяльності у вузі.

У нашій роботі ми намагалися зосередити увагу на потенційних можливостях особистості, її внутрішньому “Я”, засобах, якими керується молода людина, намагаючись самореалізуватися в студентському клубі, проаналізувати розмаїття форм самореалізації в її оточенні, зосередити увагу на процесі реалізації творчих сил і здібностей особистості в процесі її соціалізації.

Ми згодні з тим, що вибір життєвої стратегії буде обґрунтованим і не випадковим, якщо молода людина, котра дорослішає, як суб’єкт якогось молодіжного об’єднання або клубу, реально, в активній життєдіяльності свого формування, через набуття шляхом випробувань і помилок, позитивного, в будь-якому разі, досвіду усвідомить необхідність керуватися самообмеженням, тобто принципом необхідності і достатності його як необхідною умовою самореалізації.

Наявність цього принципу в практиці життєдіяльності спонукає молоду людину займатися самоосвітою і самовихованням, долати перешкоди, прагнучи максимально реалізувати себе.

Якщо поглянути на стосунки в системі “культурне середовище – особистість”, ми бачимо, що не тільки середовище впливає на особистість, а й воно саме зазнає впливу особистості, змінюючись при цьому. Отже, чим вищий рівень культури людини, тим помітніший і більш плідний її вплив на людей, які оточують її. Чим більше розвинена особистість, тим, як правило,

помітніший її вплив на середовище. Таким чином, спостерігається значне підвищення ролі й значення культурного середовища в процесах залучення до цінностей художньо-естетичної культури.

Розроблена нами модель діяльності студентського клубу побудована з урахуванням реальної сучасної ситуації на основі аналізу змісту діяльності студентських клубів творчої молоді сумських вищих навчальних закладів освіти. Бо “доросла” суспільна структура зацікавлена в підготовці підростаючої зміни, виховання спадкоємців, а інтереси і діяльність молоді співпадають чи (принаймні) не суперечать їм, творче об'єднання або студентський клуб вступає у стосунки ділового співробітництва з різними структурами, що здатні допомогти в збагаченні творчого потенціалу і забезпеченні інформаційної, кадрової, науково-методичної, матеріально-технічної, фінансової бази.

Пропонована модель характеризується рухливістю реагування на насущні потреби молоді, життєві ситуації й може бути використана не тільки в культурно-дозвільній сфері, а й в практичній соціально-культурній діяльності молодіжних об'єднань і клубів.

Формуючий етап педагогічного експерименту нашого дослідження відбувався в умовах функціонування студентського клубу Української академії банківської справи. У ході експерименту ми перевіряли ефективність реалізації комплексу організаційно-педагогічних умов, які сприяють формуванню дозвільної культури студентів у рамках розробленої моделі. У контрольній групі, позначеній (К-1), розвиток культурно-дозвільної діяльності здійснювався без цілеспрямованого втручання студентського клубу. У першій експериментальній групі (Е-1) актуалізувалася потреба студентів у цій діяльності, що орієнтувало студентів на особистісне самопізнання; у другій групі (Е-2) акцентувалася увага на правильній діагностиці у визначенні здібностей студентів до культурно-дозвільної діяльності і реалізації їхніх схильностей та здібностей в конкретних видах даної діяльності; у третій групі (Е-3) формувалася досвід, який дозволяв втілювати уміння в продуктах культурно-дозвільної діяльності. У четвертій групі (Е-4) ми перевіряли вплив усіх вирізнених педагогічних умов у комплексі. Досягнуті рівні порівнювалися у контрольних і експериментальних групах, приблизно рівних за початковим рівнем дозвільної культури. Рівень розвитку культури дозвілля студентів визначався на основі обраної нами системи оцінки дослідницьких показників.

Отримані нами в процесі експерименту дані свідчать про те, що абсолютний приріст рівня розвитку досліджуваних показників спостерігається у всіх експериментальних групах. Разом з тим аналіз показує, що рівень розвитку культури дозвілля студентів в експериментальній групі Е-4, де перевірялася ефективність усього комплексу вирізнених нами педагогічних умов вище, ніж в експериментальних групах, де здійснювалася перевірка ефективності кожної окремої педагогічної умови, а також у контрольній групі, де процес розвитку культури дозвілля здійсню-

вався стихійно. Це дозволяє припустити, що розроблений нами комплекс педагогічних умов ефективний.

Стан рівня розвитку культури дозвілля студентів на початок і кінець експериментальної роботи поданий у наступній таблиці.

Таблиця № 2

Результати розвитку культури дозвілля студентів
на формуючому етапі експерименту

Початок експерименту															
Рівень розвитку	К-3		Е-1		Е-2		Е-3		Е-4						
	кільк.	%	кільк.	%	кільк.	%	кільк.	%	кільк.	%					
Продуктивний	2	7,4	3	13,0	2	8,3	5	20,0	2	8,3					
Інтерпретуючий	5	18,5	5	21,7	5	20,8	4	16,0	4	16,7					
Репродуктивний	20	74,1	15	65,3	17	70,9	16	64,0	18	75,0					
Кінець експерименту															
Рівень розвитку	К-1			Е-1			Е-2			Е-3			Е-4		
	кільк.	%	G'	кільк.	%	G'	кільк.	%	G'	кільк.	%	G'	кільк.	%	G'
Продуктивний	4	14,8	7,4	6	26,1	13,1	5	20,8	12,5	6	24,0	4,0	8	33,3	25,0
Інтерпретуючий	7	25,9	7,4	7	30,4	8,7	6	25,0	4,2	8	32,0	16,0	10	41,7	25,0
Репродуктивний	14	51,9	-22,2	10	43,5	-21,8	13	54,2	-16,7	11	44,0	-20,0	6	25,0	-50,0

Примітка: G' – абсолютний приріст показника відбиває різницю між початковим і кінцевим досліджуваними показниками.

Узагальнюючи результати дослідно-експериментальної роботи, ми дійшли висновку, що виконане дослідження в цілому підтвердило висунуту нами гіпотезу – процес формування культури дозвілля студентів вищого навчального закладу буде ефективним, якщо в діяльності студентського клубу реалізується комплекс організаційно-педагогічних умов, що включають:

- актуалізацію потреби студентів у культурно-дозвільній діяльності, орієнтацію студентів на самореалізацію;

- діагностичний підхід до визначення здібностей студентів;
- розвиток індивідуальних схильностей і здібностей студентів у конкретних видах дозвільної діяльності, розвиток професійних і особистісно-значущих якостей студентів;
- формування досвіду культурно-дозвільної діяльності, втілення навичок реалізації цієї діяльності.

Таким чином, реалізація даного комплексу педагогічних умов в діяльності молодіжного об'єднання, яким можна вважати студентський клуб Української академії банківської справи м. Суми, забезпечила конкретні зміни в формуванні культури дозвілля студентів, сприяла її становленню і розвитку особистісних новоутворень студентів.

Проведені нами дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Вивчення філософської, психологічної, педагогічної літератури та позитивного досвіду дослідників та викладачів вищої школи з названої проблеми дає нам можливість констатувати, що формування культури дозвілля студентів в умовах діяльності студентського клубу досліджувалося недостатньо.

2. Визначення сутності структури і функцій студентського клубу в виховній системі вищого навчального закладу показує, що студентський клуб – педагогічно організований процес, добровільне дозвільне об'єднання студентів, міжособистісні стосунки яких опосередковані суспільно цінним і особистісно-значущим змістом колективної дозвільної діяльності. Учасники цієї діяльності мають реальні можливості для виявлення себе як суб'єктів за рахунок актуалізації творчих здібностей, а також для перенесення набутих і отриманих здібностей в інші сфери життя.

3. Основу педагогічного процесу в студентському клубі складає виховна робота, спрямована на усвідомлення студентами особистого змісту дозвільної діяльності, ефективність якого будується на визначенні критеріїв оцінки рівня сформованості культури дозвілля (організованість, відповідальність, ініціативність, адаптивність), рівня ефективності організації культурно-дозвільної діяльності (оптимально ефективний, ефективний, мінімально ефективний, неефективний) студентів вищих навчальних закладів та рівня розвитку компонентів культурно-дозвільної діяльності молоді (мотивація, цілепокладання, практичні дії дозвільної діяльності, дії контролю, дії оцінки).

4. Комплекс організаційно-педагогічних умов розвитку культурно-дозвільної діяльності (актуалізація потреби студентів у ній, орієнтація студентів на особистісне самореалізацію, діагностичний підхід до визначення здібностей студентів, реалізація індивідуальних схильностей і здібностей студентів у конкретних видах культурно-дозвільної діяльності, розвиток професійних і особистісно-значущих якостей студентів, формування досвіду діяльності, втілення умінь у її продуктах) є необхідним і достатнім для ефективного розвитку даної діяльності.

5. Розроблено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено модель діяльності студентського клубу, яка здатна забезпечити ефективне формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів. Технологія побудови структурної моделі дозволяє конкретизувати взаємозв'язок основних факторів процесу виховання у студентському клубі, а також бажаний результат: формування культури дозвілля студентської молоді.

6. У представленій дисертаційній роботі створена цілісна система (навчальний процес – викладачі, куратори груп; позанавчальний процес – студентське самоврядування, громадські молодіжні об'єднання, керівники клубів, гуртків та секцій) формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення потребують керовані моделі розвитку культурно-дозвільної діяльності студентів не тільки вищих навчальних закладів, а й інституціональних та неінституціональних закладів, які займаються даною проблемою в рамках системи естетичного виховання молоді; сучасні діагностичні методики, які дозволяють удосконалити рівні розвитку як культурно-дозвільної діяльності, так і професійні і особистісні якості студентів.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли відображення у таких публікаціях автора:

1. Пішун С.Г. Проблеми формування духовності у сфері дозвілля студентів вищих навчальних закладів // Педагогічні науки: Зб. наук. праць – Тернопіль: Вид-во Тернопільського педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – 2001 р. – С. 228-235.

2. Пішун С.Г. Художньо-естетичні потреби студентів та шляхи їх реалізації. // Збірник наукових праць. - Суми: Вид-во Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка. - 2001 р. – С. 237-244.

3. Пішун С.Г. Методологічні основи реалізації виховного потенціалу дозвілля молоді // Збірник наукових праць. - Київ: Інститут проблем виховання. Академія педагогічних наук. - 2001р. – С. 153-157.

4. Пішун С.Г. Дозвіллеві тенденції та їх регулювання в умовах сьогодення // Збірник наукових праць. – Севастополь: Національний технічний університет. - 2002 р. – С. 193-196.

5. Пішун С.Г. Шляхи удосконалення діяльності закладів культурно-дозвільної сфери по формуванню художньо-естетичної культури особистості // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Збірник наукових праць. - К., 2002. – Кн. 2. С. 97-101.

6. Пішун С.Г. Дозвіллеві тенденції та їх регулювання в умовах сьогодення // Педагогічні науки. Збірник наукових праць (частина 1). – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. – С.111-119.

7. Пішун С.Г. Основні мотиви участі студентської молоді у творчій діяльності // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Збірник наукових праць. – Київ – Житомир: Вид-во Волинь, 2003. – С.274-278.

8. Пішун С.Г. Характеристика специфіки дозвілля молоді // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць. – Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. – С.319-323.

9. Пішун С.Г. Особливості взаємодії державних і суспільних структур у реалізації діяльності молодіжних об'єднань на регіональному рівні. // Менеджмент організацій і управління людськими ресурсами: Зб. Статей: Ч.4.-Ялта: РВВ КДГІ, 2005. – С.29-42.

АНОТАЦІЯ

Пішун С.Г. Формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія виховання. Інститут проблем виховання АПН України. - Київ, 2005 р.

В дисертації досліджується проблема участі студентського клубу в формуванні культури дозвілля молоді. Розвиток культурно-дозвільної діяльності студентів, як складової частини їх естетичного виховання, дозволяє підвищити професійне й особистісне удосконалення особистості. Оптимальною моделлю діяльності молодіжного об'єднання, яким можна вважати і студентський клуб, є співробітництво з інституціональними і неінституціональними утвореннями. Запропонована автором модель характеризується рухливістю реагування на насущні проблеми молоді і може бути використана в формуванні культури дозвілля. Процес розвитку культурно-дозвільної діяльності студентів має рівневий характер і описує розвиток даної діяльності на репродуктивному, інтерпретуючому і продуктивному рівнях. Енергетичне джерело механізму культурно-дозвільної активності молоді базується на задоволенні культурно-дозвільних потреб. Внутрішнім джерелом механізму є суперечність між існуючими культурно-дозвільними потребами особистості молодої людини, самореалізацією потенціалу в тій чи іншій сфері діяльності і новими, підвищеними потребами.

Ключові слова: студентський клуб, культура дозвілля, молодіжне об'єднання, творча діяльність, соціально-культурна діяльність, самореалізація, культурно-дозвільні потреби, молодіжна субкультура, мотивація культурно-дозвільної діяльності.

АННОТАЦИЯ

Пишун С.Г. Формирование культуры досуга студентов высших учебных заведений в условиях работы студенческого клуба. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория воспитания. Институт проблем воспитания АПН Украины. – Киев, 2005 г.

В диссертации исследуется проблема участия студенческого клуба в формировании культуры досуга молодежи. Развитие культурно-досуговой деятельности студентов, как составной части их эстетического воспитания, разрешает повысить профессиональное и личностное усовершенствование личности.

Отправное положение исследования – анализ категорий “культура досуга, культурно-досуговая деятельность студентов”. Культурно-досуговая деятельность студентов определяется как активная, целеполагающая, личностно и профессионально значимая деятельность, направленная на их эстетическое развитие, а также на творческое решение профессиональных задач и личностное самосовершенствование. Такое понимание этих категорий определило подходы автора к организации процесса культурно-досуговой деятельности студентов в рамках деятельности студенческого клуба творческой молодежи. Это позволило выявить и реализовать комплекс педагогических условий его эффективного функционирования и развития. В него входят: актуализация потребностей культурно-досуговой деятельности, ориентация студентов на личностное самопознание и самореализация; осуществление диагностического подхода к определению способностей студентов; реализация индивидуальных склонностей и способностей студентов в конкретных видах культурно-досуговой деятельности, развитие профессиональных и личностно значимых качеств студентов; формирование опыта культурно-досуговой деятельности, воплощение умений в продуктах этой деятельности.

Разработанная и апробированная в исследовании методика организации работы по формированию культуры досуга студентов вузов через клубную деятельность базируется на совокупности методологических и теоретических положений, анализе отечественной практики клубной деятельности и работы по формированию культуры досуга в других высших учебных заведениях. Базой исследования была избрана Украинская академия банковского дела и воспитательная работа, которая в ней осуществляется.

Оптимальной моделью деятельности молодежного объединения, которым можно считать и студенческий клуб, является сотрудничество с институциональными и неинституциональными образованиями. Предложенная автором модель характеризуется подвижностью реагирования на насущные проблемы молодежи и может быть использована в формировании культуры досуга.

В исследовании выявлены особенности механизма формирования культуры досуга молодежи, в основе которой лежат три основных группы средств, которые обеспечивают их оптимальное взаимодействие и поддерживают целостность механизма:

- институционализированные;
- нормативно-регулятивные;

- личностные.

Механизм учитывает различные равные культуры молодежи, ее ценностные ориентиры, сложившиеся стереотипы и особенности адаптации к новой культурно-досуговой среде. Последнее имеет особое значение, поскольку в процессе социализации молодой человек изменяет не только социально-профессиональный статус, испытывая определенное влияние разных людей, групп, коллективов, а и изменяет культурно-досуговую среду.

Процесс развития культурно-досуговой деятельности студентов имеет уровневый характер и описывает развитие данной деятельности на репродуктивном, интерпретирующем и продуктивном уровнях. Энергетический источник механизма культурно-развлекательной активности молодежи базируется

на удовлетворении культурно-развлекательных потребностей. Внутренним источником механизма является разногласие между существующими культурно-досуговыми потребностями личности молодого человека, самореализацией потенциала в той или другой сфере деятельности и новыми, повышенными потребностями.

Ключевые слова: студенческий клуб, культура досуга, молодежное объединение, творческая деятельность, социально-культурная деятельность, самореализация, культурно-досуговые потребности, молодежная субкультура, мотивация культурно-досуговой деятельности.

SUMMARY

Pishun S.G. Forming of culture of leisure (spare time) of students of higher educational establishments in the conditions of work of a student club. – Manuscript.

The dissertation on competition of an academic degree of a candidate of pedagogical sciences on specialty 13.00.07 is the theory of upbringing. The institute of problems of upbringing of APS (Academy of Pedagogical Sciences) of Ukraine. Kiev, 2005

The problem of participation of a students' club in forming the culture of leisure (spare time) of young people is investigated in the dissertation. The development of cultural – leisure (spare time) activity of students, as a component part of their aesthetically beautiful education, permits the professional and personal perfection of a personality to be raised. An optimum model of the activity of a youth association, one of a number of which a students' club can be considered is a collaboration with state and not private educations. The model offered by the author is characterized by the mobility of the response on the vital problems of young people and can be used in forming of culture of leisure (spare time).

The process of development of cultural – leisure (spare time) activity of students has a level character and describes the development of this activity at the reproductive, interpretive and productive levels. The energy source of the mechanism of cultural – leisure (spare time) activity of young people is based on the satisfaction of cultural – leisure (spare time) necessities. The internal source of the mechanism is the dis-

agreement between the existent cultural – leisure (spare time) necessities of a personality of a young man, the self-realization of the potential in one or another sphere of activity and new, increased necessities.

Key words: students' club, culture of leisure (spare time) activity, youth association, creative activity, socio-cultural activity, self-realization, cultural – leisure (spare time) necessities, subculture of youth, motivation of cultural – leisure (spare time) activity.

ПШУН СЕРГІЙ ГРИГОРОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
В УМОВАХ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОГО КЛУБУ**

Спеціальність 13.00.07 – теорія виховання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Відповідальний за випуск:

Підписано до друку
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Адреса: